

Col·lecció la Talaia, 19
Quan els pobles no tenien nom

Edicions Sidillà SL

La Bisbal d'Empordà · 17100

www.edicionsidilla.cat

info@edicionsidilla.cat

© del text: Miquel Martín i Serra

© de les il·lustracions: David Granato

© de l'edició: Edicions Sidillà

Disseny i maquetació: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de la Bressola

L'edició d'aquest llibre ha rebut el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

ISBN: 978-84-124306-0-8

Dipòsit legal: Gi 1269-2021

Primera edició: Novembre del 2021

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar parcialment aquest llibre, feu-ho legalment contactant amb CEDRO: 93 272 04 45 o cedrocat@cedro.org

MIQUEL MARTÍN I SERRA

Quan els pobles no tenien nom

*Els orígens llegendaris de les
nostres viles i ciutats*

Il·lustracions de David Granato

La Bisbal d'Empordà, 2021

A l'Olga, per ajudar-me en el llarg procés de documentació d'aquest llibre.

A la Mila, perquè sàpiga d'on venim.

«Sovint, la toponímia és l'última anella que perviu d'un record».

Xavier Cortadellas,
Enaigats. Relats de gent i d'aigua

Sumari

11	Pròleg
	Pobles, ciutats i llogarrets
15	Agramunt
18	Ainet de Besan, Ainet de Cardós, Aineto i Aneto
21	Alacant
26	Alcover
28	Almatret i Maials
31	Alsamora
35	Amer
39	Arbeca
42	Argentona
44	Badalona
46	Barberà de la Conca
49	Barcelona
53	Bellví
56	Bescanó i Bonmatí
59	Cadaqués
62	Calafell
67	Caldes de Malavella
73	Calonge
76	Castell d'Aro
79	Castelldans
81	Castelldefels i Viladecans

83	Castellserà
85	Cervera
88	Cornellà del Terri, Corts i Sords
91	Cornudella de Montsant
96	Cubells
99	Erill la Vall
103	Escaló
106	Esquirol, l'
109	Florejacs
112	Garriguella
115	Girona
118	Godall
121	Hospitalet de Llobregat, l'
123	Hostalric
126	Igualada
130	Llagostera
136	Llançà
138	Llardecans
141	Lleida
143	Llívia
147	Lloret de Mar
150	Maçaners
153	Maçanet de Cabrenys
157	Maella
160	Malgrat de Mar
163	Malpàs
165	Manlleu
168	Masnou
172	Mataró
177	Moià

180	Molins de Rei
184	Mollet del Vallès
187	Músser
189	Nas
193	Osor i Sant Sadurní d'Osormort
197	Palau-solità i Plegamans
200	Passanant
203	Peratallada
206	Perpinyà
208	Pinós
211	Pobla de Mafumet, la
216	Ponts
219	Pratdip
222	Premià de Mar i Premià de Dalt
225	Preses, les
227	Puigcerdà
230	Pujals dels Cavallers i Pujals dels Pagesos
233	Reus
237	Ripoll
240	Riudaura
242	Rupit i Cantonigròs
245	Sabadell
248	Salt i Campdorà
251	Sant Feliu de Guíxols
254	Sant Galderic
258	Sant Martí de Provençals
262	Santa Coloma
265	Santa Margarida de Montbui
268	Santa Pau
273	Santes Creus

276	Sarral
279	Setcases
283	Seva
287	Tallada, la
290	Tarragona
293	Torelló
297	Tornabous
300	Torrebeses
304	Torredembarra
308	Tossa de Mar
311	Vacarisses
314	Valldemossa
317	Vilanova i la Geltrú
321	Vila-sacra, Vilatenim i Vilafant
324	Bibliografia
331	Índex geogràfic

P ròleg

Pobles, ciutats, llogarrets, nacions... totes les col·lectivitats humanes cerquen el seu origen i les seves arrels. Sovint, aquest origen es perd en temps molt reculats i entronca amb llegendes fundacionals i mites antiquíssims. És tan forta, aquesta necessitat d'explicar-se el propi naixement, que moltes vegades aquestes col·lectivitats se'l «creen» o se'l recreen, bé sigui a través de personatges històrics, de gestes bèl·liques, d'episodis miraculosos o de semblances fonètiques entre el nom del poble i el seu significat. Perquè tenir un origen, saber-ne la història i, per tant, poder-la explicar, ennobleix, distingeix de la resta i perpetua i enforteix el sentiment de pertinença a un poble o ciutat. És per això que tan sovint trobem una estreta relació entre l'heràldica i la toponímia, és a dir, entre els escuts dels pobles i el seu nom. O millor dit, sovint els escuts —i també les banderes— recullen i mantenen, amb el seu símbol, el mite o la llegenda que alena darrere d'aquella vila.

El llibre que esteu a punt de llegir parla de quan els pobles no tenien nom i explica com i per què van arribar a tenir-ne. Parla de pobles molt menuts fins a les capitals de comarca i grans ciutats del país, així com d'alguns barris que, antigament, era vila independent. He procurat, doncs, fer una tria variada i representativa de totes les comarques catalanes, tot i que també ensopegareu amb alguna llegenda de la Catalunya del Nord, les Illes Balears, la Franja de Ponent, el País Valencià i Andorra.

Com en altres llibres de llegendes que he publicat en aquesta editorial, he volgut dotar els relats d'una dimensió literària que faci la seva lectura més prope-
ra i amena, però també més rica i complexa, cercant sempre l'equilibri entre l'oralitat i la llengua escrita. Al final de cada narració, hi trobareu la font d'on prové i també una informació addicional que serveix per contextualitzar-la i complementar algunes dades, com ara altres versions de la mateixa llegenda o algunes referències històriques o populars. També hi trobareu llegendes d'altres pobles, que, com que són gairebé idèntiques, només esmento. Sempre que ha estat possible, detallo l'etimologia del topònim per tal de contrastar la part més científica amb la més popular, que sovint tenen petites coincidències o s'alimenten l'una de l'altra.

I un darrer apunt: veureu que la majoria d'aquestes llegendes són una mostra d'enginy popular, d'imaginació i espontaneïtat per explicar l'origen dels nostres pobles i ciutats. Llegendes poètiques, fa-

buloses, esgarrifoses, dramàtiques o plenes d'humor, totes deixen testimoni de temps immemorials, de vides sofrertes i d'un pragmatisme ancestral. Són un valuós patrimoni que hauríem de preservar i un meravella que hauríem d'explicar als nostres fills i nets.

Miquel Martín i Serra
Begur, estiu 2021

AGRAMUNT

❧ L'Urgell

uan la gent encara deixava les portes obertes i s'alegrava de la pluja, Agramunt s'anomenava Dolçavila. I era, certament com ho és ara, una vila afa-ble i tranquil·la, de gent treballadora i paisatge acollidor. Però un mal dia, tal com muda el vent, la vida d'aquella gent i d'aquella vila va capgirar-se de dalt a baix, amb una sotragada.

Fruit de pactes polítics, interessos dinàstics, favors bèl·lics i altres embolics del poder, un nou senyor va prendre possessió del castell de Dolçavila. Al principi ningú no en va fer gaire cabal, perquè la vida dels rics i dels poderosos sempre els semblava llunyana i aliena. Els pagesos van continuar sembrant els camps i regant les hortes; els pastors engegaven els seus ramats i esquilaven els xais; el ferrer va seguir ferrant matxos i ases; les dones anaven a fer la bugada al riu i la mainada jugava a tirar-se pedres des del pont...

Però aviat va arribar, des del castell, el primer ban que alterava la vida d'aquells súbdits: es doblaven els